

ASSOCIACIÓ RIBORQUESTRA

Municipi: Barcelona

Àmbit geogràfic: Ciutat Vella: St Pere, Sta Caterina i la Ribera, Barcelona

Forma jurídica: Associació

105 persones sòcies

9 persones treballadores

10 persones voluntàries

Persones ateses:

- 3 a serveis a la infància i la joventut
- 1 a serveis a la gent gran
- 6 a serveis a persones amb problemàtica de salut mental
- 6 a serveis a d'altres col·lectius en situació d'exclusió social
- 6 a altres col·lectius. Persones becades al 100%

www.comusitaria.wixsite.com/riborquesta

Breu història de l'organització:

L'Associació neix al barri de St. Pere, Sta. Caterina i la Ribera de Barcelona l'any 2012, quan un grup de famílies i de professors/es decideixen seguir endavant amb el projecte que havia iniciat la Fundació Ribermúsica però que s'havia aturat a causa de la incapacitat de sostenir-lo econòmicament. En aquell moment, l'Associació té un projecte principal: l'"Orquestra comunitària", que posteriorment també seria intergeneracional.

L'any 2018, gràcies a una nova subvenció, s'inicia un nou projecte, "Fem xarxa a Barcelona: estratègia comuna", que aglutina totes les accions que es duen a terme amb altres entitats, i que dona

resposta a la diagnosi feta, entre d'altres, per la mesura de govern "Cap a una política pública de cultura i educació".

El 2019 s'inicia el darrer projecte el "Tàndem pel dret de tothom a gaudir amb la música", iniciativa conjunta amb l'escola Cervantes. La innovació del projecte rau en el fet que la participació comporta, a més de la classe d'instrument a l'escola, la participació en els assajos d'orquestra, que es fan fora de l'horari escolar. D'aquesta manera es vincula el dins i fora escola, donant resposta als objectius d'ambdues organitzacions i estant en sintonia amb els nous corrents pedagògics (iniciativa Educació 360 de la Fundació Jaume Bofill, la Diputació de Barcelona i la FMRP) i polítics abans citats.

Missió:

Garantir un accés democràtic a la pràctica artística, fomentant una major cohesió social del barri a través de la formació integral de les persones i dinamitzant culturalment el territori. Concretament:

- Fer efectiu el dret a l'accés i pràctica artística: possibilitar l'accés democràtic a infants, joves i adults, a través d'activitats artístic-socials comunitàries i participatives.
- Fomentar una major cohesió social: crear espais de diàleg i convivència entre persones de diferents procedències i condicions socioeconòmiques, potenciant-ne l'autoafirmació, autoestima i sentiment de pertinença.
- Contribuir a la formació integral d'infants, joves i adults: des de la formació ètica i estètica, a través del treball d'habilitats socials, comunicatives i relacionals en favor de les persones i l'entorn.
- Dinamitzar culturalment la ciutat de Barcelona i, especialment, el barri de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera i Ciutat Vella, des d'una mirada inclusiva i oberta a la cooperació i el treball en xarxa.

DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA PROPOSADA

RIBORQUESTRA: ESPAI COMUNITARI I INTERGENERACIONAL

Breu descripció:

El projecte existeix en un context de creixent gentrificació i sensació d'inseguretat, que ha canviat molt l'entorn en un període de temps molt curt. D'una banda, les desigualtats socials no només es reproduïen als espais de trobada, tals com l'escola, sinó que s'exacerben i es concentren, de manera que centres com l'Escola Cervantes concentren un percentatge major de població atesa per Serveis Socials que les dades mitjanes del districte. A més, ni al barri ni al districte hi ha una escola municipal de música, el que dificulta un accés equitatiu a la pràctica artística, i hi ha una manca d'activitats artístic-socials de caràcter intergeneracional en l'educació formal, no formal i informal.

Així, la Riborquesta neix a la recerca d'un nou espai pedagògic, assegurant-ne una participació equitativa i la participació dels

col·lectius que es troben en situacions de vulnerabilitat o risc d'exclusió social. L'aprenentatge, que es viu des de l'experimentació i la participació activa en grup, s'inspira en el Sistema d'Orquestas Infantiles y Juveniles de Venezuela, el qual ha estat mereixedor d'importants reconeixements per la seva funció social i per la seva indiscutible excel·lència artística, tals com el Premi Princesa d'Astúries de les Arts 2008. L'objectiu és reduir les desigualtats en la formació integral de les persones del barri.

Tal com hem vist, el projecte té una primera part de pràctica instrumental en grup i una segona d'assaig d'orquestra: s'ofereixen tallers de violí, viola, violoncel, flauta, clarinet i veu. Tot això és gràcies a la característica principal del projecte, el treball en xarxa, gràcies al suport de l'Administració Pública i del teixit associatiu del barri, ja que l'associació no disposa de seu pròpia. A més d'estar a les entitats ja descrites, la Casa de la Sardana és també la seu fiscal de l'associació i l'Associació de Veïns i Veïnes de Casc Antic és el magatzem d'instruments i oficina de l'associació.

Aportació de valor de la iniciativa:

En primer lloc, vincular l'alumnat amb aquest tipus de projecte dona opció a ampliar el seu imaginari, oferint-los noves perspectives. Alhora, enforteix el sentiment de pertinença, dins d'un grup, en aquest cas una orquestra, o un barri, i impacta en el seu entorn. Com a exemple, destaquen el cas de diverses famílies que han conegut el Born CCM arran del projecte que van fer el desembre 2020. Els espais on assaja la Riborquestra i el Born CCM són a 650 m de distància l'un de l'altre, però moltes no hi havien estat mai. A més, el projecte ha dinamitzat culturalment el barri amb una mirada inclusiva. S'ha dissenyat un espectacle dins la programació del Born CCM, amb la del Casal de Barri Pou de la Figuera i els artistes Oriol Tramvia o Manel Joseph (Orquestra Plateria), amb qui es va fer un recorregut reivindicatiu del passat històric del barri. A més, es va participar en la Fira de Nadal del Port Vell del desembre 2019, així com a les activitats veïnals regulars (Carnestoltes i Festa Major).

Principals objectius assolits:

En primer lloc, s'ha possibilitat l'accés democràtic a la pràctica artística a infants, joves i adults, així com a les seves famílies, a través d'activitats artístic-socials comunitàries i participatives, fent especial èmfasi en persones en situació de vulnerabilitat o en risc d'exclusió social. Aquesta feina afavoreix la reducció de les desigualtats culturals, garantint l'accés i participació de totes les persones, independentment de les característiques de cadascú.

En segon lloc, han pogut contribuir a dinamitzar culturalment el barri, el districte i la ciutat, des d'una mirada inclusiva i oberta a la cooperació i el treball en xarxa.

El tercer objectiu assolit ha estat el de treballar per a garantir la formació integral d'infants, joves i adults des de la formació ètica i estètica, potenciant l'autoafirmació dels integrants de la Riborquestra i enfortint la seva autoestima i sentiment de pertinença. Per últim, han aconseguit mantenir i ampliar els espais de diàleg i convivència, els espais de treball instrumental i orquestral. Amb el nou conveni amb l'escola Cervantes, han obert un nou espai

de pràctica artística grupal en un centre escolar on el 51,52% de l'alumnat rep ajuts per dinar a l'escola i el 30% està atès per serveis socials. Aquesta darrera dada, posada en context, mostra a més la segregació del centre: segons les dades del 2018, un 9,16% de la població de Ciutat Vella (9.227 persones) van ser ateses per Serveis Socials, mentre que l'escola en concentra un 30%.

Principals resultats obtinguts:

Aquest curs 2019-2020, els destinataris directes del projecte són 97 persones: infants, joves i persones adultes (39 nenes, 20 nens i 38 joves i adults: 28 dones i 10 homes). Del 39% de persones adultes, ja compten amb dues persones de més de seixanta-cinc anys (un objectiu de fa temps) i, des d'aquest curs, formen part de la Taula de GG (Casc Antic). Globalment, el curs 2019-2020 han tingut un augment d'un 53% de persones participants (de 63 a 97 persones).

En aquesta línia, s'han establert mesures per adaptar-se a cada cas, com la tarifació progressiva de l'activitat i que va ser aplicada per primer cop aquest curs, arran d'avaluar les quotes i veure que, si no es feia així, no era equitatiu: un 10% dels participants té un ajut del 100%; un 55%, del 62%; un 24%, del 45% i que només el 10% té un ajut del 29%.

Del segon objectiu, destaquen que s'han fet cinc grans concerts el 2019 (dos més que el 2018). I, per aquest 2020, tot i l'ajornament per la Covid-19, hi havia previst un gran projecte amb els quatre cors dels nou equipaments de Gent Gran Eixample (105 persones d'entre 63 i 92 anys), potenciant la perspectiva intergeneracional de la Riborquestra.

Per últim, del tercer objectiu, destaquen dues accions: el taller Vincles, desenvolupat amb l'Institut Diversitas per tal de treballar les relacions interpersonals i enfortir el vincle entre les participants i les famílies; i el concert en el marc de la 15a Metropolitana de la Dansa, que va incorporar aquest llenguatge a la Riborquestra.

Abast de l'experiència:

La Riborquestra permet un accés equitatiu a la pràctica artística, tal com es recull a la mesura de govern prèviament citada, a la Declaració Universal de Drets Humans (art. 27) i a la Convenció sobre els Drets de l'Infant (art. 31), entre d'altres. En posar l'èmfasi en els col·lectius més vulnerables donen accés a persones que, d'altra banda, i per l'actual organització com a societat, difícilment podrien participar-hi.

Exemples que citen: tenen persones de més de 80 anys (aprenent a tocar), persones que conviuen amb malalties de salut mental (com a participants i dins l'equip del projecte), persones refugiades i persones que venen derivades de Serveis Socials, entre d'altres.

La Riborquestra és un espai d'interacció pràcticament únic, amb grups ben diversos formats per persones de totes les edats, el que genera sinergies noves i encara poc estudiades. A Barcelona no coneixen experiències similars i ara es comença a fer en ciutats properes, com El Prat de Llobregat.

Persones implicades en l'experiència:

Treballadores: 9

Membres equips directius: 2

Sòcies: 105

Ateses: 97

Voluntàries: 10

Principals factors clau d'èxit:

Principalment, la confiança mútua entre la Riborquesta i tota la xarxa. Com a exemple, a més de fer anys que l'escola Cervantes els hi cedeix espais, el muntatge d'un nou projecte va ser molt ràpid, dissenyant-se tot just el juny passat i iniciant-se el setembre següent. A més, el seguiment ha estat molt exhaustiu: la Magda Martí, directora del centre, i la Núria Guasch, educadora social, tenen especial cura d'aquells casos que requereixen més atenció, assegurant-ne la continuïtat.

Alhora, per la permeabilitat del projecte. Això ha facilitat, d'una banda, el suport de l'administració (Districte de Ciutat Vella), amb qui conjuntament estan valorant la millor manera d'estabilitzar-ne el finançament i la seva ampliació. Alhora, la permeabilitat facilita la implicació de les famílies (com a exemple, aquest any hi ha més de deu persones voluntàries i tota la junta de l'associació voluntàriament). De l'altra, també les col·laboracions amb entitats afins, com Xamfrà o Barris en Dansa, i els projectes que hem desenvolupat a partir d'encàrrecs fets per organismes com l'ICUB (any 2018) o el Born CCM (2019).

Per últim, la cura de tots els vincles i de tothom que hi participa creuen que ha estat un factor d'èxit: cada cas es parla personalment i s'han establert mesures (com la tarifació progressiva de l'activitat) que personalitzen el projecte. A més, el contacte amb els agents de l'entorn és estable, tal com mostra l'interès de Serveis Socials, que ha derivat diversos casos.

Dificultats i reptes superats en el desenvolupament de la iniciativa:

En primer lloc, els inicis de l'Associació, el marc legal que cobreix la iniciativa de l'orquestra. Va crear-se el mes de novembre de 2012 quan un grup de famílies i de professors/es van decidir seguir endavant el projecte que havia iniciat la Fundació Ribermúsica però que el juliol d'aquell any va aturar-se degut a la incapacitat de sostenir-lo econòmicament. Durant un any, fins que no va arribar la primera subvenció, tot l'equip va treballar de forma desinteressada per mantenir el projecte. D'això en fa tot just sis anys i avui dia la Riborquesta és el resultat de la suma d'esforços de les famílies que integren l'associació, l'equip de professionals i tota la xarxa del barri.

D'una banda, els reptes que encara l'entitat any rere any són la capacitat per incorporar totes les persones en llista d'espera i becar tothom qui ho necessita. Tanmateix, diverses són les estratègies

que s'han dut a terme per poder fer-hi front: s'han ampliat grups i, a més, s'han creat noves línies de finançament que, a poc a poc, van donant els seus fruits (campanya teaming, subvencions privades, etc.).

Alhora, com a dificultats principals, troben la citada estabilitat econòmica. Tot i haver diversificat les fonts de finançament, encara és difícil fer una planificació del projecte a mitjà i llarg termini i, més concretament, encara no possibilita regularitzar les relacions contractuals amb tot l'equip de professionals per tal que siguin personal contractat tot l'any.

Elements innovadors que aporta l'experiència:

En primer lloc, la manera de treballar de la Riborquesta (deslocalitzada, comunitària i de proximitat), aprofita els recursos existents al territori, aprofitant-los al màxim i sense generar-ne de nous. L'escola Cervantes, per exemple, obre en un horari diferent de l'habitual, ampliant la seva utilitat social com a equipament públic, o els altres espais on es realitza l'activitat de la Riborquesta optimitzen els seus equipaments a través de la cessió.

Reutilitzen també tot el material musical cedit, reparant allò que rep: el banc d'instruments del projecte supera els 70 (violins, violes, violoncels, flautes i clarinets). I, quan no es disposa d'instruments i cal comprar-los, es potencia el comerç de proximitat (tenen un vincle fort amb la botiga Musitekton, comerç del barri). Seguint el fil dels instruments, se'n cedeix un a cada persona que s'incorpora: actualment un 71% dels participants en té un, ja que a mesura que passen els anys s'incentiva la compra (per a qui pugui) per tal que l'instrument pugui ser d'algú altre.

Per últim, la darrera aliança amb l'escola Cervantes vincula el dins i fora escola, ja que la participació en l'activitat comporta, a més de la classe grupal a l'escola, el compromís de participar en els assajos d'orquestra, que es realitzen en dos espais del barri el divendres a la tarda, fora de l'horari escolar.

Alhora, persones de fora l'escola poden fer l'activitat de l'escola, fomentant nous espais intergeneracionals. A més de donar resposta als objectius del PEC i als de la Riborquesta, estan en sintonia amb els nous corrents pedagògics (Educació 360, Fundació Jaume Bofill) i polítics (mesura de govern ja citada), entre d'altres.

Principals factors que permeten la transferència i replicabilitat:

Des de la convicció que la cultura i l'educació són un bé de ple dret per a tota la ciutadania, la Riborquesta ha creat una metodologia pròpia i replicable a la vegada: inclusiva per a tots els ritmes d'aprenentatge, participativa per escoltar i incorporar totes les aportacions i creativa per a alimentar la imaginació i la llibertat de tothom. A més, s'inspira en el Sistema de Orquestas Infantiles y Juveniles de Venezuela, que ja ha estat replicat, amb més o menys similituds, arreu del món.

Un segon factor és el reconeixement de les limitacions pròpies, que fa que la col·laboració amb l'entorn (permeabilitat), es faci indispensable per abordar cada context des del territori, el qual

s'autorganitza a partir dels seus recursos per fer front al seu context.

En tercer lloc, destaquen la corresponsabilitat i les diferents possibilitats d'implicació. En aquest sentit, totes les accions promogudes per l'entitat es conformen a partir de tres eixos: equip (professorat, àmbit de gestió i educació social), famílies (infants, joves, adults) i xarxa (tots els agents col·laboradors), el que enforteix els vincles de la vida familiar i en la comunitat d'una forma real, a més de recollir totes les motivacions i desitjos dels diferents actors.

Així, l'enfocament metodològic de la Riborquestra és precisament un dels factors transferibles a qualsevol context. El seu èxit resideix en la idiosincràsia de sumar les diferents mirades a partir dels valors del respecte, l'escolta i l'empatia, el que fa que la iniciativa es converteix en un intercanvi constant d'experiències i coneixement, en un procés de desenvolupament personal i comunitari.